

Første afsnit (Det levende væsen) – Kapitel 11 (Det levende væsens vilje) – Lektion 45

“Fader, ske ikke min, men din guddommelige vilje”.

Jesus

“Minimal”- og “maksimal”-fri vilje

26.

Som det hermed vil kunne forstås, lader begrebet “fri vilje” sig kosmisk set kun opretholde i den betydning, at det levende væsen i henhold til sine viljeførende kræfter samt i den udstrækning, det ikke er begrænset af viljehæmmende faktorer, har frihed til at udnytte sit principielle herredømme over de viljeførte kræfters område.

Som det vil kunne ses, beror det her definerede frie viljesbegreb på den omstændighed, at der er grund til at skelne mellem viljeførende kræfter og viljeførte kræfter og dermed også grund til at skelne mellem tilsvarende to universelle områder af kræfter. Thi frihedsbegrebet beror ganske tydeligt ene og alene på viljens principielle herredømme over de viljeførte kræfter.

Vi skal nu definitivt afslutte diskussionen om begrebet “fri vilje” med at påvise, hvorledes der inden for rammerne af det hermed skitserede frihedsbegreb består en mulighed for en værdifuld udvidelse deraf. Denne mulighed består for det første i form af den kendsgerning, at det levende væsen fører sin tilværelse i et “system”, der tillader det at praktisere en energiomsætning og dermed en væremåde, der såvel kan være i harmoni som i modstrid med de herskende love – dog med den tilføjelse, at det i hvert enkelt tilfælde må gøre regning på at blive påført en oplevelse af de resulterende virkninger. Dette er ur-princippet i dets såkaldte skæbnedannelse, hvad vi i det følgende kapitel skal komme ind på.

Vi ser straks, at dette er en vægtig udvidelse af det ovenfor definerede frihedsbegreb. Det levende væsen er altså ikke henvist til kun at kunne manifestere en viljeføring, der er i kontakt med tilværelsens love. Det har også adgang til at manifestere en viljeføring, der er i modstrid hermed. Og just dette bidrager i høj grad til at indgive det følelsen af frihed specielt da det som regel overser sin tilknytning til årsags- og virkningsloven i dens fremtræden som skæbnelov.

Den næste mulighed, der består for at udvide det frie viljesbegreb, har form af den kendsgerning, at det levende væsen besidder adgang til at nå til erkendelse af det forhold, at overtrædelse af livslovene gennem skæbnelovens fuldbyrdelse medfører, at viljehæmmende faktorer bliver det påtvunget. Det får derigennem adgang til yderligere at drage den slutning, at det gennem manifestation af en viljeføring, der er i kontakt med livslovene, har mulighed for totalt at befri sig for enhver tilknytning til just viljehæmmende faktorer. Det vil igen sige, at det i det øjeblik, et tilstrækkeligt livskraftigt behov og begær herfor opstår, har mulighed for at drage sine erfaringer i anvendelse til fordel for netop en viljeføring, der er i kontakt med de herskende livslove, ligesom det i henhold til det foranstående har mulighed for at erfare sig frem til et fuldstændigt kendskab til disse love.

Og det betyder altså sluttelig, at det både i princippet og i praksis har mulighed for ikke alene at frigøre sig for enhver tilknytning til viljehæmmende faktorer; det har også mulighed for at drage fordel af sin viden om livslovene i den forstand, at det røber et fuldendt kendskab til betingelserne for

at få sine begærmotiverede skabelser til uforbeholdent at lykkes, hvad der selvsagt betegner en ganske betydelig udvidelse af frihedsbegrebet.

Endelig skal som den tredje mulighed for det frie viljesbegrebs udvidelse påpeges det faktum, at det står det levende væsen frit for at udvikle så mange lokale specialorganer i sin organiske struktur, som det skal være. Der forekommer ikke nogen bestemt grænse for, hvad der i denne retning kan lade sig gøre, og det indebærer i henhold til lokalorganernes efterhånden velkendte betydning naturligvis en mulighed for udvidelse af frihedsbegrebet. Thi jo flere lokalorganer, der er udviklet, jo flere manifestations- og sanseformer lader der sig også praktisere.

-Der består altså betydelige muligheder for at udvide det frihedsbegreb vedrørende viljen, som de kosmiske analyser lader fremstå. Og det medfører, at der bliver anledning til at tale om grader af fri vilje, hvor samtlige disse grader refererer til en øgning af det herredømme, viljen under alle omstændigheder rent principielt besidder over de viljeførte kræfter. Nogle væsener kan således siges at have én grad af fri vilje, medens andre kan siges at have en anden alt efter, hvor stor deres faktiske viljeførende suverænitet er – og således fremdeles.

Samtlige disse grader kan siges at betegne trin på en skala, der spænder fra noget, man kan kalde "minimal" fri vilje, til noget, man kan kalde "maksimal" fri vilje. Et eksempel på minimal fri vilje vil man i denne forbindelse have i et væsen, hvis hele viljeføring er instinktbundet og således fuldstændig automatisk. En sådan viljeføring er for det første hundrede procent i kontakt med livslovene i den forstand, at væsenet gennem sin binding i automatfunktioner og i henhold til sit udviklingstrins særlige vilkår er ude af stand til at overtræde disse. Og for det andet foregår den praktisk taget helt uafhængigt af dagsbevidsthedsfunktioner. Den er så godt som hundrede procent et produkt af den kosmiske kemis love uden tilknytning til noget bevidst initiativ og dermed uden tilknytning til nogen bevidste beslutningsdannelser fra individets side. – Det er et eksempel på en sådan viljeføring og dermed et eksempel på manifestation af "minimal" fri vilje, man har i form af mineralvæsenernes og plantevæsenernes totale energiomsætning.

Modsætningen til minimal fri vilje er som nævnt "maksimal" fri vilje, og som eksempel herpå skal fremhæves det væsen, hvis viljeføring fremviser et minimum af automatik og altså dermed overvejende er under Jegets dagsbevidste kontrol, og som dertil besidder et udtømmende kendskab til samtlige eksisterende livs- og naturlove samt besidder en organisk struktur, der i ubegrænset grad sætter det i stand til at drage praktisk nytte af dette kendskab.

Et sådant suverænt væsen kendes under betegnelsen "det kosmisk bevidste væsen" eller "væsenet i Guds billede efter hans lignelse". Det er en væsenstype, hvis sanse- og manifestationskapacitet betegner et absolut højdepunkt, og som ud fra det bestående kendskab til tilværelsens love føler sig ude af stand til at bryde disse – ikke fordi dens viljeføring er automatisk, men fordi dens kolossale viden repræsenterer et system af viljeførende kræfter, der afskærer den fra muligheden af at se sin interesse i noget sådant.

Det er kort sagt en væsenstype, der i lighed med Jesus ser sin maksimale frie vilje bekræftet gennem dette, at den befinder sig i overensstemmelse med den almægtige, alvidende og alkærlige Guddoms gigantiske vilje.

Imellem disse det frie viljesbegrebs to yderpunkter eksisterer der ifølge sagens natur en rigdom af mellemtilstande og dermed en rigdom af relative, viljesmæssige frihedsgrader. Man vil heraf kunne slutte, at der er grundlag for at tale om en udvikling af viljens frihed fra et minimum til et maksimum, en udvikling, hvis forbindelse med de levende væseners generelle udvikling fra mineralindivider til væsener med kosmisk bevidsthed er åbenbar. Det er dermed en udvikling, vi i vores egenskab af

jordiske mennesker selv er deltagere i, og hvis muligheder vi således ganske åbenlyst vil kunne se vores allerstørste interesse i at undersøge til bunds.

Med andre ord: på trods af, at begrebet "fri vilje" i absolut forstand er illusorisk, er der ikke desto mindre realistisk grundlag for både at tale om grader af tilsyneladende fri vilje spændende fra et minimum til et maksimum, og om en udvikling af denne tilsyneladende frie vilje. Muligheden heraf beror på det principielle herredømme, viljen besidder over de viljeførte kræfter – men vel at mærke også kun herpå.

Vilje og ansvar

27.

Hvad der hermed har været sagt om begrebet "fri vilje" vil nu ganske konkret kunne udtrykkes på følgende måde: der er i princippet ingen grænse for, hvad det levende væsen kan præstere med hensyn til administration af sin energiomsætning. Der er derimod i de enkelte tilfælde særdeles snævre grænser for, hvad det faktisk gør. Det gør nemlig uden undtagelse kun, hvad det i henhold til sine behov, ønsker og begær ikke kan lade være med, hvilket det daglige, praktiske livs løbende strøm af begivenhedsforløb turde være en enestående, fuldbyrdet og indiskutabel bevisrække for. Intet af det, der ér sket, kan gøres usket. Og hvad der dermed faktisk er sket, må dermed også accepteres som et uomstødeligt og indiskutabelt bevis for, at ingen andre muligheder i de enkelte situationer virkelig stod åbne for begivenhedernes ophav.

Naturligvis indebærer de her fremførte analyser vedrørende den frie vilje den mulighed, at læseren desillusioneres og føler sig reduceret til slet og ret en robot, en robot, der endog ydermere blot udgør en hjælpeløs og indflydelsesløs detalje i en endnu større robot, nemlig Guddommen i form af verdensaltet. Som vi imidlertid i det følgende skal komme til at se, må en sådan følelse siges at være fuldstændig uberettiget og beror i virkeligheden på, at man misforstår det egentlig betydningsfulde i de nævnte analyser. Det levende væsen frakendes jo ikke egenskaben "vilje" og således heller ikke retten til i forholdet til medvæsenerne og omgivelserne at sige om sig selv: "Det er mig, der bestemmer", for så vidt det ved "mig" forstår alt, hvad det som levende væsen betraget omfatter herunder komplekset af viljeførende kræfter. Det levende væsen frakendes altså ikke slet og ret egenskaben "vilje". I og for sig frakendes det heller ikke egenskaben "fri vilje". Det frakendes blot en fri vilje i absolut forstand, hvorved altså forstås en viljesevne med tilknytning til et sådant frihedsbegreb, at det forudsætter muligheden af en viljeføring, der fuldbyrder sig uden om nogen som helst berøring med overordnede, viljeførende faktorer

– herunder Jegets behov, ønsker og begær samt erfaringer. Et sådant viljesbegreb er der simpelthen hverken grundlag for eller plads til i et kosmisk eller ordnet verdensalt, idet det forudsætter muligheden af en viljeføring, der kan foregå helt uafhængig af de love, hvorpå det levende væsens liv og eksistens i øvrigt beror. – Men kan det ret beset siges at være på nogen måde utilfredsstillende, at der er relation mellem ens viljeføring på den ene side, og ens ønsker, behov og begær samt erfaringer m.v. på den anden side? – Ville det ikke tværtimod være frygteligt, om viljeføringen virkelig var helt løsrevet fra netop ønsker, begær og alle andre viljeførende faktorer? – Ingen vil sikkert i fuldt alvor benægte dette. Thi det er jo netop opfyldelsen af disse faktorer, der forlener væsenet med følelsen af at have en tilfredsstillende tilværelse og dermed forlener det med følelsen af selv at have indflydelse på, at denne tilværelse netop ér tilfredsstillende – kort sagt: forlener det med forestillingen om at have personlig dispositionsret og dermed fri vilje. Man må derfor med fuld ret hævde, at det betegner en fuldstændig misforståelse af situationen, dersom de foranstående analyser har hensat

læseren i en desillusioneret tilstand. Thi ganske vist er en illusion bristet, for såvidt man har troet, at den almindelige, populære forestilling om begrebet "fri vilje" var holdbar. Men samtidig er en helt ny og langt rigere virkelighed kommet til syne, en virkelighed, gennem hvilken det på ny bekræftes, at det er et kosmos, og ikke et kaos vi lever, røres og er i.

28.

Da der trods alt stadig består en mulighed for, at det "nye" frie viljesbegreb kan afstedkomme tankedril hos læseren, og ophavet til de argumenter, hvorigennem dette nye begreb kommer til syne, med fuld ret kan drages til ansvar herfor, skal vi gennem en afdækning af sagens moralske eller etiske perspektiver og konsekvenser søge at etablere en afklaring. Det skal nemlig ikke nægtes, at en misforståelse af situationen i høj grad indebærer muligheden af meget alvorlige konsekvenser på netop morallivets område, konsekvenser, som for enhver pris må undgås.

29.

Vi skal indlede med at påvise det faktum, at det nye, frie viljesbegreb på ingen måde fritager det levende væsen for ansvar med hensyn til den væremåde, det praktiserer. Dette ansvar kommer helt enkelt til syne igennem den omstændighed, at ethvert levende væsen i henhold til loven for årsag og virkning eller loven for skæbnedannelse må gøre regning på at blive genstand for en oplevelse, der i kvalitet og pointe svarer til den, det igennem sin viljeføring og den deraf følgende væremåde påfører sine omgivelser. Det må kort sagt gøre regning på at høste det samme, som det sår og dermed gøre regning på at komme til at opleve dét på sig selv, som det gør mod andre. Og det er her ingen formildende omstændighed, at den fuldbyrdede viljeføring er bestemt af visse ønsker, begær og behov m.v., som væsenet kun har yderst ringe eller slet ingen viljemæssig indflydelse på. Det levende væsen må nemlig lære at stå til ansvar for just de behov, ønsker og begær m.v., det lader trives i sin struktur. Og at der intet uretfærdigt består heri, fremgår af den kendsgerning, at væsenet gennem fremkomsten af et tilstrækkeligt livskraftigt oppositionsbegær m.v. vil have mulighed for at fordrive sådanne andre begær, som gennem deres viljeførende indflydelse leder det i elendighed og ulykke.

Karakteren af det levende væsens skæbnedannelse kommer herigennem til syne som noget, der i vid udstrækning er bestemt af dé viljeførende kræfter, der virker i dets struktur, hvad der netop tjener til at understrege, at det fremdeles er fuldt ansvarligt for alt, hvad der kommer til udtryk i dets væremåde – også selv om der ikke er plads for det absolutte frie viljesbegreb. Der er altså ikke grundlag for fra nu af at lægge hænderne i skødet med den motivering, at man jo ikke kan gøre for, hvad man er og gør. Det kan man i høj grad, thi der er ikke noget som helst af det, man er eller gør, der ikke har rod i personlige viljeførende faktorer – herunder behov, ønsker og begær samt erfaringer hvilket igen vil sige, at der ikke er noget som helst af det, man er eller gør, der ikke har rod i faktorer, der med hensyn til deres eksistens og tilknytning til én skyldes ens eget personlige centralbehov og urbegær. Og det må nødvendigvis betyde, at der i hvert fald ikke er grundlag for at drage andre til ansvar for ens samlede fremtræden. Dette ansvar kan retteligt kun placeres hos en selv. Ganske vist er man ikke selv herre over eksistensen af sit centralbehov og sit urbegær. Men dette gælder jo samtlige levende væsener. Alle er de udrustet med et centralbehov og et urbegær og dermed med de samme grundlæggende forudsætninger for den personlige skæbnedannelse på godt og ondt. Her er overhovedet alle levende væsener lige for "Herren", hvad der tjener til at tegne de første konturer af et objektivt retfærdighedsbegrebs tilstedeværelse i verdensaltet for os.

Hvad angår det ansvar, der knytter sig til udfoldelsen af den personlige væremåde, og som skæbneloven altså danner grundlag for, bør opmærksomheden ikke mindst rettes mod den del af denne væremåde, der består i at indpode viljeførende faktorer i andre levende væseners strukturer. Dette finder f.eks. sted i ethvert tilfælde, hvor man indgiver medvæsenerne nye forestillinger. En

sådan indpodning af forestillinger kendes som enhver form for oplysning og undervisning – således også som meddelelse af kosmiske analyser.

Det er givet, at det er forbundet med et stort ansvar at indgive andre væsener nye forestillinger. Thi disse forestillinger kommer jo i disse væsener til at virke som viljeførende kræfter og dermed som kræfter, der bestemmer deres væremåde og skæbnedannelse. Fortæller man f.eks. et uerfarent menneske, at rødt lys på en lyskurv betyder "kør frem", og grønt lys "hold tilbage", ja, så virker denne oplysning uvægerligt som en viljeførende faktor hos dette menneske – og i dette tilfælde som en viljeførende faktor, der rummer alle muligheder for at lede det i ulykke, idet sandheden som bekendt er lige omvendt. Det er ganske vist et noget yderliggående eksempel, men så meget desto bedre viser det, hvori ansvaret for enhver form for undervisning og oplysning består – herunder for øvrigt også den undervisning, der består i at danne præcedens og eksempel for andre. Kort sagt: der er i tilknytning til det generelle ansvar for væremåden grundlag for at tale om et specielt pædagogisk ansvar.

30.

Efter således at have påvist, at det nye, frie viljesbegreb så langt fra ophæver nødvendigheden af at tale om ansvar for den personlige viljeføring og væremåde, skal vi med samme vægt gå over til at demonstrere, hvordan det samtidig indebærer en vældig opfordring til udvisning af uforbeholden tolerance de levende væsener imellem. Dette fremgår uden videre af den kendsgerning, at intet levende væsen nogensinde kan være anderledes, end det lige akkurat i øjeblikket er. Det må ganske vist i henhold til skæbneloven gøre regning på at blive påført en livsoplevelse, der er afstemt efter den væremåde, det praktiserer over for omgivelserne. Men derudover kan det ikke retmæssigt drages til ansvar for sin natur, sine tendenser og dispositioner. Set på baggrund af dets fortid må det i øjeblikket nødvendigvis være lige akkurat sådan, som det er, og det tilkommer ingen som helst at dømme det derfor, endsige udsætte det for hævn og intolerance. Den "hævn", der eventuelt skal ramme det, skal skæbneloven nok tage sig af. Dets medvæsener har kun grund til at vise det medfølelse, hensyn og tolerance, jævnfør sandheden i ordene: "Når jeg tænker på mine egne mangler og fejl, og når jeg tænker på, hvor inderligt jeg ønsker, at andre skal forstå og tilgive mig udslagene af disse mangler og fejl, da må jeg oprigtigt gribes af længsel efter at vise disse andre den samme forståelse og tilgivelse dér, hvor de afslører deres mangler og fejl".

Som det vil kunne forstås, udspringer denne opfordring til uforbeholden tolerance af den kendsgerning, at ethvert levende væsen med hensyn til sin viljeføring og væremåde er hundrede procent bundet til karakteren af dé viljeførende kræfter, der er til stede i dets struktur. Netop disse kræfter bestemmer i praksis dets viljeføring, og det har i princippet ingen som helst mulighed for på stående fod at gøre sig til herre derover. Det befinder sig med andre ord i den situation, at måtte "udlevere" sig selv til omgivelserne. Og hvad kan da være mere naturligt og dertil kærligt, end at disse omgivelser viser det det samme hensyn, som de gerne selv vil gøre regning på.

Med andre ord: gennem forståelsen af det levende væsens afhængighed af sine viljeførende kræfter og den dermed forbundne begrænsede frie vilje kommer en vældig opfordring til udvisning af hensyn og tolerance til syne. Thi i henhold til netop de viljeførende kræfters indflydelse kan absolut intet væsen tænke, føle, sige eller gøre noget som helst andet, end hvad det just i øjeblikket gør. – I denne forstand er ethvert levende væsen hundrede procent sandt eller ærligt!!!!

31.

Vi ser hermed, at det nye, frie viljesbegreb viser sig at indebære overordentligt vidtrækkende og interessante perspektiver af etisk karakter, perspektiver, som på overraskende måde falder sammen med de, der fremgår af fortidens store humanisters og vises forkyndelser og opfordringer. Således er

bl.a. ordene “som du sår, skal du høste”, “hvad et menneske gør imod andre, skal blive gjort imod det selv”, “hævner eder ikke I elskelige, thi hævnens hører mig til”, “dømmer ikke, thi med hvad dom, I dømmer, skal eder selv tilmåles”, “I skal tilgive – ikke syv gange syv gange dagligt, men indtil halvfjerdsindstyve gange syv gange dagligt” velkendte for de allerfleste oplyste mennesker. Det synes derfor som om, de foranstående analyser vedrørende begrebet “vilje” på inspirerende måde fremviser et eksempel på, at humanisme og (åndelig) videnskab formår at gå op i en højere enhed. – Nævnte eksempel ville det i øvrigt være muligt at finde bekræftelse for på yderligere en lang række områder, og det ville bl.a. herigennem blive muligt at føre bevis for, at den forkyndelse og de opfordringer, som just udgik fra fortidens store humanister og vise, grunder sig på en langt dybere indsigt i livsmysteriets løsning, end man i dag i vide kredse er tilbøjelig til at antage. Det ville vise sig, at disse store skikkelsers autoritative udtalelser har baseret sig på en betydelig indsigt i den samme åndelige videnskab, som i vores tid gennem de kosmiske analyser kommer til syne for vores blik. Desværre må vi imidlertid på grund af pladshensynet afstå fra en sådan fristende uddybning af emnet og blot nøjes med at henlede læserens opmærksomhed på de muligheder, det indebærer. Det kunne nemlig tænkes, at adskillige derigennem ville blive inspirerede til ved egen kraft at prøve på at fremdrage de antydede fakta og værdier.

Vilje kontra kausalitet, determinisme, fatalisme og præcognition

32.

Vores omtale af begrebet “vilje” skal vi afslutte med at skitsere dette begrebs forbindelse til fire andre vigtige begrebsdannelse, nemlig begreberne kausalitet, determinisme, fatalisme og præcognition.

a) Betydningen af ordet “kausalitet” kommer til udtryk gennem kausalloven, der er den grundsætning, som siger, at alt, hvad der sker, har en årsag, og at den samme årsag altid vil fremkalde den samme virkning.

Rent umiddelbart skulle man ikke tro, at kausalitetsbegrebet kunne komme i betragtning for det levende væsens vedkommende. Og specielt skulle man ikke tro, at det lod sig forene med begrebet “vilje”. Ganske vist lader det sig ikke benægte, at også alt, hvad der sker med det levende væsen som ophav, står i gæld til en årsag. Men der synes ikke at være noget, der bekræfter, at den samme årsag i det levende væsens tilfælde altid fremkalder den samme virkning. Tværtimod synes kendsgerningerne indtil overflod at demonstrere det modsatte, altså at den samme årsag ofte fremkalder vidt forskellige virkninger. For eksempel kan et og samme ord i adskillige tilfælde fremkalde vidt forskellige virkninger hos de mennesker, der udsættes for at høre det. Man behøver blot at tænke på ordet “Gud”!

Når kausalitetsbegrebet med hensyn til sit sidste udsagn synes at svigte i det levende væsens tilfælde, skyldes det imidlertid blot den omstændighed, at man glemmer at tage hensyn til de betingelser, hvorunder årsagen skal gøre sig gældende. Når f.eks. ét og samme ord hos forskellige mennesker kan fremkalde vidt forskellige virkninger, så beror det faktisk på, at disse mennesker med hensyn til deres kosmisk-kemisk struktur m.v. er indbyrdes vidt forskellige, hvad der naturligvis må indebære forskel i den virkning, dette ord som identisk med en særlig kosmisk-kemisk ingrediens vil fremkalde hos disse mennesker.

Og dette er på ingen måde i strid med kausalitetsbegrebets idéindhold. Ligeledes her gælder det, at den samme årsag, for altid at fremkalde de samme virkninger, også altid må have de samme betingelser at virke under. Ændres således disse betingelser, så ændres uvægerligt også den fremkaldte virkning af en given årsag, hvilket for øvrigt næppe kan give anledning til overraskelser. Og

omvendt: tænker man sig f.eks. det usandsynlige tilfælde, at man havde en gruppe mennesker, der med hensyn til deres kosmisk-kemiske struktur og samtlige kosmiske forudsætninger var totalt ens; ja så ville man også blive vidne til, at den samme årsag – f.eks. et bestemt ord – hos samtlige disse vil fremkalde den samme reaktion eller virkning. Dette er simpelthen en følge af den omstændighed, at den kosmiske kemi er hårfint lovbunden, ja, så hårfint, at netop et hundrede procent konsekvent kausalitetsbegreb kommer i betragtning.

At kausalitetsbegrebet heller ikke kolliderer med det levende væsens rådighed over egenskaben “vilje” fremgår uden videre af, at viljeslivet som foran vist i sin dybeste analyse er en ren og skær kosmisk-kemisk proces, der hundrede procent slavisk følger just den kosmiske kemiske love – og altså dermed også kausalitetsloven. At være i besiddelse af egenskaben vilje udelukker således på ingen måde kausalitetsloven i at komme i betragtning. Snarere tværtimod!

b) Ved determinisme forstås den grundanskuelse, at alle begivenheder entydigt er bestemt ved en ydre eller indre nødvendighed på grund af årsags- eller kausalitetsloven. – Determinisme er således fornægtelse af fri vilje i absolut forstand.

Som det af de foranstående analyser vedrørende viljeslivets mekanisme vil kunne ses, har også åndsvidenskaben plads for den deterministiske grundanskuelse. Ja, ikke alene har åndsvidenskaben plads for denne grundanskuelse. Den er simpelthen den uundgåelige konsekvens af de analyser, hvorigennem denne videnskab udtrykker sig og kommer til syne. Da nemlig hele den energiomsætning, der gennem en enhedsopdeling finder sted i verdensaltet – fysisk såvel som psykisk – i sin dybeste natur er identisk med en vældig sammensat, kosmisk-kemisk proces, og denne kosmisk-kemiske proces i alle enkeltheder indtil hundrede procent følger årsagsloven, da må også den deterministiske grundanskuelse komme i betragtning. Og hvad mere er: ifølge de samme foranstående analyser kolliderer denne kendsgerning på ingen måde med forekomsten af et viljesliv hos det enkelte levende væsen, idet netop dette viljesliv jo udgør et lokalt og individualiseret udtryk for denne altomfattende, lovbundne kosmisk-kemiske proces.

Da den deterministiske grundanskuelse således også i åndsvidenskabens tilfælde kommer i betragtning, og denne grundanskuelse udelukker muligheden af “fri vilje” i absolut forstand, da må det også forventes, at en sådan udelukkelse fremgår af de analyser, hvorigennem just åndsvidenskaben udtrykker sig. Og dette er jo netop, hvad der foran har vist sig. De kosmiske analyser vedrørende viljeslivets mekanisme levnedede ikke plads for en absolut fri vilje, men kun for en tilsyneladende eller illusorisk fri vilje, der dog af væsenet selv fornemmes som fuldt reel og tilfredsstillende. Og en sådan illusorisk fri vilje har den deterministiske grundanskuelse naturligvis også plads for, eller sagt med andre ord: den form for fri vilje, som de kosmiske analyser lader komme i betragtning, er på ingen måde uforenelig med den deterministiske grundanskuelse.

c) Som noget uhyre væsentligt indebærer imidlertid den deterministiske grundanskuelse, at samtlige begivenhedsforløb i fremtiden på forhånd er bestemt af de begivenhedsforløb, der finder sted i Nu, ligesom disse sidstnævnte begivenhedsforløb på forhånd er bestemt af de begivenhedsforløb, der til enhver tid har fundet sted i fortiden. Den deterministiske grundanskuelse indebærer kort sagt, at hvad der skal ske i fremtiden, allerede på forhånd er bestemt i Nu, hvilket man også kan udtrykke med de bevingede ord: fremtiden ér allerede begyndt.

Af hensyn til den begrænsede plads er det desværre ikke muligt i nærmere enkeltheder at behandle dette interessante emne. Blot skal vi henvise til det faktum, at der af den deterministiske grundanskuelse fremstår en principiel mulighed for i alle enkeltheder at forudberegne og dermed forudsige fremtiden. Dette ville således være muligt for et væsen, der i et givet nu var i stand til at tilegne sig et komplet overblik over samtlige bestående kosmisk-kemiske tilstande i verdensaltet, og

som hertil var i besiddelse af et udtømmende kendskab til den kosmiske kemis love samt i besiddelse af en tilstrækkelig suveræn evne til at udnytte disse forudsætninger. Et sådant væsen ville faktisk være i stand til i de mindste enkeltheder og uden begrænsning i hverken tid eller rum at forudsige fremtiden. Det ville, for at bruge et efterhånden mere og mere udbredt fagudtryk, være i stand til at præstere præcognition (= forudviden om fremtiden).

Rent umiddelbart skulle man ikke tro, at et så suverænt væsen kunne forekomme, og det vil sikkert derfor overraske at høre, at der faktisk ikke desto mindre eksisterer ét eksempel herpå, men også kun ét, nemlig verdensaltets kosmisk bevidste Guddom. Netop den kosmisk bevidste Guddom, og denne alene, besidder de fornødne forudsætninger for at kunne præstere præcognition i den udstrækning, som foran er antydnet. Thi ikke alene er Guddommen til stede i overhovedet alle verdensaltets enkelte levende væsener og dermed til stede i hver eneste "afkrog" og sfære i verdensaltet – i kraft af sin kosmiske bevidsthed besidder den samme Guddom til enhver tid netop dén indsigt i de bestående kosmisk-kemiske tilstande samt dét kendskab til den kosmiske kemis love og dén suveræne evne til at udnytte disse forudsætninger, at muligheden af total præcognition fremstår. På denne mulighed hviler simpelthen den alvidenhed, som samtlige fortidens store indviede uforbeholdent har tilskrevet netop verdensaltets Guddom.

Guddommen er altså det eneste væsen, der til fuldkommenhed besidder evnen til at præstere præcognition. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at denne evne definitivt er alle andre væsener i verdensaltet forment. Tværtimod vil den gennem visse okkulte øvelser i begrænset udstrækning kunne erhverves af f.eks. ethvert menneske, og den er i meget betydelig grad en helt obligatorisk evne for alle, der når frem til indvielse i kosmisk bevidsthed. Kosmisk bevidsthed er jo som tidligere oplyst dette, at have bevidsthed tilfælles med Guds bevidsthed, hvad der naturligvis indebærer, at dette at opnå kosmisk bevidsthed også må være ensbetydende med at få del i Guds alvidenhed og altså dermed også at få del i Guds viden om fremtiden. – Det ville være fristende at fordybe sig i enkeltheder vedrørende disse interessante emner, men som sædvanligt lader det sig ikke gøre, og af stadig den samme grund: det beklagelige pladshensyn. Vores opgave i nærværende kursus består jo i at bane en klar og lige vej igennem det umådelige terræn, som det kosmiske verdensbilledes vældige sum af analyser repræsenterer, således at vi senere hen med udgangspunkt i netop denne vej kan indlade os på at foretage supplerende ekspeditioner ud til siderne i dette fascinerende terræn. Vi skal derfor her se os henvist til at nøjes med de udsagn, der hidtil er kommet til udtryk, og i stedet vende os mod det sidste betydningsfulde begreb, der har tilknytning til viljen, nemlig begrebet "fatalisme".

d) Ved fatalisme forstås troen på, at alt sker som følge af en uafvendelig skæbne, og en fatalist er dermed et væsen, der blindt tror på skæbnen og viljeløst lader den råde.

Efter det at dømmes, som foran har været omtalt, skulle man umiddelbart tro, at netop den fatalistiske livsindstilling var den af samtlige mulige, der mest var i overensstemmelse med det levende væsens vilkår og dermed udgjorde den mest korrekte og ideelle. Når således tilværelsen i alle enkeltheder er bestemt af kausalitetsloven og dermed er fuldstændigt deterministisk bestemt; når der ingen absolut "fri vilje" er, og når der består en realistisk mulighed for at forudsige fremtiden i alle enkeltheder - hvordan kan der da være naturlig anledning til andet end at indtage fatalistens lidenskabsløse og passive holdning? – Hertil kan svares, at det er der én ganske bestemt og vægtig anledning til, nemlig den, at just den fatalistiske indstilling i det lange løb er behæftet med adskillige ubehagelige konsekvenser for sin indehaver, konsekvenser, som denne kan frigøre sig for gennem dette at frafalde nævnte indstilling. Det er ganske vist rigtigt, at tilværelsen hviler på principper og love, som rent umiddelbart gør den fatalistiske indstilling plausibel. Ja, det er endog således, at selve denne indstilling med hensyn til sin eksistens og optræden hos visse mennesker i sig selv er bestemt af disse

love. Men samtidig er det sådan, at den pågældende indstilling for disse menneskers vedkommende medfører, at de ved sig selv afskærer sig fra de muligheder for viljeføring, der i øvrigt står dem åbne. Man må nemlig her betragte de omstændigheder, der for de nævnte menneskers vedkommende motiverer den fatalistiske anskuelse og indstilling, som specielle viljeførende faktorer, der i forbindelse med disse menneskers hele temperament og øvrige dispositioner medfører det valg, at forholde sig passiv over for tilværelsens tilskikkelser.

-Den fatalistiske indstilling beror med andre ord på et valg og er derigennem i sig selv et udtryk for en viljesakt – således ikke mindst med hensyn til sin praktiske gennemførelse.

Imidlertid medfører denne holdning over for tilværelsen tilsvarende ganske bestemte konsekvenser for livsoplevelsen, hvoraf ikke alle er lige behagelige og tilfredsstillende. Og dette vil før eller siden helt uundgåeligt bevirke en udfældning af nye viljeførende faktorer og kræfter, nemlig sådanne, der gennem deres indflydelse på nye valg og viljesakter bringer væsenet til at frafalde just den fatalistiske livsholdning til fordel for en mere aktiv deltagelse i udnyttelsen af energiomsætningens mange muligheder. Og den fatalistiske livsholdning afslører sig dermed i lighed med alt andet af skabt natur som et timeligt fænomen.

Med andre ord: ved de selv samme love og principper, som bringer den fatalistiske – og dermed viljeløse livsholdning i stand, bringes denne holdning før eller siden til ophør og erstattes af en mere aktiv og dermed ikke-fatalistisk betonet livsholdning. Og i begge tilfælde er livsholdningen udtryk for viljeindstilling og viljesytring, hvorved det turde være påvist, at man aldrig i noget tilfælde kan tillade sig at anse viljens betydning for karakteren af det levende væsens energiomsætning og skæbnedannelse for ophævet. – – – Ved sine negative perspektiver udtrykt ved den fatalistiske livsholdnings ignorering af og afstandtagen fra det personlige initiativs betydning for skæbnedannelsens udformning afslører denne livsholdning sig hurtigt for åndsforskeren som værende i disharmoni og modstrid med netop de kosmiske love og principper, der synes at gøre den plausibel, nemlig lovene for den kosmiske kemi og dermed lovene for viljeslivets faktiske udformning. Og det endskønt den fatalistiske livsholdning just skylder disse love sin midlertidige eksistens.

-Og hermed skal vi afslutte vores omtale af begrebet "vilje" og i stedet vende os mod et tilgrænsende område af det levende væsens tilværelse, nemlig dets skæbnedannelse.

Spørgsmål til lektion 45

1. Hvorpå beror alene begrebet "fri vilje" i kosmisk forstand?
2. Består der nogen mulighed for at udvide det frie viljes begreb, således som det rent principielt fremgår af de kosmiske analyser?
3. Hvis man kan tale om grader af fri vilje, hvad betegner da yderpunkterne for en sådan skala af grader?
4. Såfremt spørgsmål 3 kan besvares positivt, nævn da nogle væsener, der repræsenterer disse to yderpunkter?
5. Fritager det kosmisk begrundede frie viljesbegreb for ansvar for ens væremåde?
6. I benægtende fald af spørgsmål 5: hvorpå beror dette ansvar?

7. Kan det kosmisk begrundede frie viljesbegreb ved sin karakter siges at indebære en opfordring til uforbeholden tolerance de levende væsener imellem?

8. I bekræftende tilfælde af spørgsmål 7: hvad begrunder denne opfordring?

9. Er det levende væsens egenskab af vilje forenelig med kausalloven?

10. Er det levende væsens egenskab af kosmisk begrundet fri vilje forenelig med den deterministiske grundanskelse?

11. a) Er evnen til præcognition kun Guddommen beskåret, eller b) kan den også i en vis udstrækning komme i betragtning for andre levende væseners vedkommende?

12. a) Kan det fatalistiske livssyn siges at være særligt ideelt og dermed særligt anbefalelsesværdigt, og b) i benægtende fald: hvorfor ikke?

Løsningen til lektion 44's opgavetillæg

1) Nej

2) Nej, det er nødt til det

3) Nej, den faktiske beslutning er bestemt af en vis overlegen, viljeførende faktors indflydelse

4) a) Ja, b) ønsker, begær og behov er normalt viljeførende, men kan i forbindelse med beslutningsdannelse blive viljeførte.

5) På den omstændighed, at ønsker, begær og behov normalt må henregnes til de viljeførende kræfters kategori, men undertiden gennem indbyrdes udvælgelse kan komme til at figurere som viljeførte kræfter.

6) Ja!

7) Ja, dette fremgår alene af navnet: viljeførte kræfter

8) Faktorer, der bevirker en begrænsning af Jegets valg af viljeføringsmetode i forholdet til de viljeførte kræfter

9) a) Nej, b) valget er entydigt bestemt af viljeførende kræfter, hvad der i øvrigt fremgår af, at valget på aet nøjeste er forbundet med begrebet "beslutningsdannelse"

10) Deri, at vi normalt kun hæfter os ved valget og dets udfald, men overser de viljeførende faktorer i os, der faktisk bestemmer dette udfald

P. B. -J.

NB. Disse svar er godkendt af Martinus.